

Matura
na 100%

Lalka

Bolesław Prus

Zbiór najważniejszych informacji

Nauka do matury 2026: czas start! Jeśli chcesz podejść do egzaminu dojrzałości z większą pewnością siebie i spokojem, jesteś we właściwym miejscu. **Pomożemy Ci wyznaczyć drogę do celu** i skupić się na tym, co naprawdę ma znaczenie w okresie przedmaturalnym.

Poniższe **materiały zostały opracowane przez ekspertów** – dzięki temu znajdziesz w nich treści, które realnie pomogą Ci w przygotowaniach **do matury 2026**. Z nami skutecznie zaplanujesz naukę, utrwalisz najważniejsze informacje i unikniesz typowych błędów egzaminacyjnych.

*Gotowy?
Zaczynamy!*

„Lalka”

Autor: Bolesław Prus

Gatunek: powieść dojrzałego realizmu,
powieść społeczno-obyczajowa

Rok i miejsce pierwszego wydania: 1890, Warszawa
Czas akcji: 1878–1879

Miejsce akcji: głównie Warszawa, ale też Paryż i Zaslawk

Znaczenie tytułu utworu:

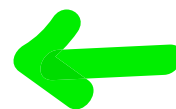
Tytuł powieści „Lalka” interpretowany jest w różnych kontekstach. Warto jednak podkreślić, że sam Bolesław Prus miał przyznać, iż zainspirował się artykułem prasowym, z którego dowiedział się o procesie dotyczącym kradzieży drogiej lalki. To właśnie prawdziwa historia, której głównym przedmiotem sporu była lalka, miała natchnąć pisarza nie tylko co do tytułu utworu, ale też do stworzenia jednego z wątków powieści. U Prusa lalka jest przedmiotem procesu toczącego się pomiędzy baronową Krzeszowską a Stawską.

Inna z interpretacji tytułu zakłada, że tytułową lalką jest Izabela Łęcka, która jest niezwykle piękna, ale przy tym pusta i pozbawiona wyższych uczuć. Świat Izabeli to przede wszystkim drogie ubrania, luksusy, zabawy i salonowe życie, ale brak w nim głębszej refleksji czy znajomości prawdziwego świata.

W kontekście analizy znaczenia tytułu powieści Prusa warto również odnieść się do innej interpretacji, a dokładniej do potraktowania świata i życia ludzkiego jako teatru marionetek. W tym znaczeniu ludzie są kukiełkami mającymi marginalny wpływ na własne życie. Takie rozumienie tytułu znajduje odbicie w scenie „Lalki”, w której Ignacy Rzecki nakręca w sklepie mechaniczne zabawki.

Bohaterowie utworu:

Stanisław Wokulski – kupiec, przedsiębiorca i społecznik, który dzięki ciężkiej pracy oraz umiejętnościom handlowym dorobił się dużego majątku. W młodości brał udział w powstaniu styczniowym, co świadczy o jego idealizmie i patriotyzmie. Miłość do Izabeli Łęckiej, której podporządkowuje wszystko, motywuje go do działania i wielu poświęceń.

Izabela Łęcka – młoda arystokratka, wychowana w świecie salonów, elegancji i przywilejów. Piękna i dystyngowana, wzbudza podziw otoczenia, ale jej charakter często oceniany jest jako chłodny i wyniosły.

Ignacy Rzecki – uczestnik Wiosny Ludów, stary subiekt w sklepie Mincla i Wokulskiego, wierny przyjaciel Stanisława Wokulskiego. Jest człowiekiem uczciwym, skromnym i oddanym pracy. Rzecki wychował się w duchu ideałów napoleońskich, które ukształtowały jego sposób myślenia o świecie – wierzył w honor, lojalność i walkę o wolność. Prowadził pamiętnik, w którym opisywał wiele wydarzeń, ale również refleksji o otaczającym go świecie.

Helena Stawska – lokatorka kamienicy Łęckich, samotna matka zarabiająca na utrzymanie pracą własnych rąk, m.in. haftowaniem, nauką gry na fortepianie. Stawska jest kobietą piękną, ale zarazem skromną i pragmatyczną.

Julian Ochocki – kuzyn Izabeli Łęckiej, naukowiec, wynalazca i idealista.

Baronowa Krzeszowska – lokatorka kamienicy Łęckich, która dąży do jej zakupu. Krzeszowska jest osobą konfliktową, procesuje się ze Stawską o lalkę.

Baron Krzeszowski – zubożały arystokrata, hazardzista i kobieciarz, który roztrwonił swój majątek.

Prezesowa Zasławska – arystokratka i filantropka. Zasławską cechuje empatia i wrażliwość, dąży do zmian społecznych na wzór pozytywistyczny.

Kazimiera Wąsowska – zamożna, niezależna arystokratka, którą cechuje energiczność i wyemancypowanie. Osoba, która wyzbyła się wszelkich złudzeń, ale jednocześnie poszukuje wrażeń.

Geist – paryski naukowiec, wynalazca, idealista.

Tomasz Łęcki – ojciec Izabeli, arystokrata, którego cechuje poczucie wyższości, pycha, ale też przywiązanie do podziałów społecznych.

Suzin – kupiec, przyjaciel Wokulskiego, który pomaga mu pomnożyć majątek.

Kazimierz Starski – zubożały arystokrata i kobieciarz, którego nadrzędnym celem jest małżeństwo z bogatą wybranką. Starski nie ma żadnych zasad moralnych, kobiety traktuje przedmiotowo.

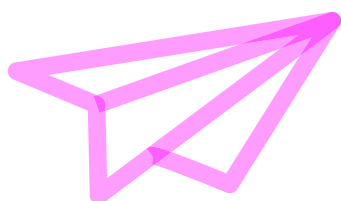
Doktor Szuman – lekarz, przyjaciel Wokulskiego, idealista, myśliciel.

Henryk Szlangbaum – subiekt w sklepie Wokulskiego, materialista.

Mraczewski – subiekt w sklepie Wokulskiego, elegant i kobieciarz.

Marianna – prostytutka, której pomaga Wokulski.

Węgiełek – kowal, stolarz, któremu po pożarze warsztatu pomaga Wokulski.

Streszczenie utworu:

Stanisław Wokulski prowadzi w Warszawie sklep galanteryjny. W przeszłości sam był subiektem w sklepie, uczył się również w Szkole Głównej. Brał udział w powstaniu styczniowym, co skutkowało zesłaniem go na Syberię. Subiektem w sklepie Wokulskiego jest jego wierny i oddany przyjaciel Ignacy Rzecki, który swoje przemyślenia i wspomnienia przelewa na kartki prowadzonego pamiętnika.

Wokulski wraca do Warszawy po ośmiu miesiącach nieobecności, w czasie których pomnażał swój majątek. Motywacją do ciągłego bogacenia się jest dla niego Izabela Łęcka, w której jest zakochany. Izabela pochodzi z arystokratycznej rodziny, jest niezwykle piękna, ale jej sytuacja materialna nie jest jasna dla potencjalnych kandydatów na męża. Wiele wskazuje na to, że arystokratka nie będzie miała posagu ze względu na trudne położenie finansowe jej rodziny. Wkrótce okazuje się jednak, że część problemów rozwiązuje się dzięki wsparciu Stanisława Wokulskiego, co nie podoba się Izabeli. Łęcka uważa bowiem, że Wokulski jest gburem oraz aferzystą. Przy najbliższej nadarzającej się okazji Izabela daje do zrozumienia Stanisławowi, że nie jest zadowolona z faktu wykupu przez niego serwisu porcelany należącego do rodziny Łęckich – udaje się do sklepu Wokulskiego i na jego oczach flirtuje z młodym subiektem Mraczewskim.

W Wielką Sobotę Wokulski udaje się do kościoła, gdzie spotyka kwestującą Izabelę, którą wspiera dużym datkiem. To również dobra okazja do obserwacji innych ludzi. Wokulski spostrzega w świątyni młodą kobietę z dzieckiem, której widok go rozczula. Zauważa również dziewczynę, która okazuje się być prostytutką. Wokulski postanawia porozmawiać z nią, a ta opowiada mu historię swojej nędzy i upadku. Stanisław decyduje się pomóc i wysyła dziewczynę do sióstr magdalenek, żeby nie musiała więcej pracować na ulicy. W Wielką Niedzielę Wokulski spotyka się w domu arystokratki hrabiny Karolowej (ciotka Izabeli Łęckiej) z resztą śmietanki towarzyskiej

ówczesnej Warszawy. Na spotkaniu tym zauważa również Izabelę, która bawi się w towarzystwie nieznanego młodzieńca. Tego samego człowieka Stanisław widział dzień wcześniej w kościele u boku Łęckiej. Wokulski poznaje także prezesową Zasławską, która z rozrzewnieniem opowiada mu o swojej nieszczęśliwej miłości do stryja Stanisława.

Wokulski nawiązuje relację z panią Meliton, która pełni rolę swatki. Ta zaczyna coraz częściej odwiedzać Wokulskiego i opowiadać mu o wszelkich planach i poczynaniach Izabeli Łęckiej. Dzięki takiemu wsparciu Stanisław z łatwością może pojawiać się tam, gdzie akurat przebywa jego ukochana. Wokulskiemu udaje się wreszcie poznać młodego człowieka, z którym wcześniej widywał Izabelę. Z ulgą dowiaduje się, że tym człowiekiem jest kuzyn Izabeli, naukowiec i wynalazca Julian Ochocki.

Wkrótce pani Meliton informuje Wokulskiego o licytacji kamienicy Łęckich. Stanisław postanawia ją wygrać, a w tym celu korzysta z pomocy ojca Henryka Szlangbauma. Kamienicę chciała zakupić także baronowa Krzeszowska, ale była w stanie zapłacić mniejszą kwotę niż Wokulski. Stanisław kupuje także klacz Krzeszowskiej, która wygrywa wyścigi. Wygraną w ten sposób kwotę Wokulski w całości przeznaczają na cele dobroczynne, na które kwestuje Izabela. Podczas wyścigów Stanisław i Izabela doświadczają zniewagi ze strony barona Krzeszowskiego, czego następstwem jest pojedynek obu mężczyzn, który wygrywa Wokulski. Wkrótce Stanisław otrzymuje zaproszenie na obiad do rodziny Łęckich. Izabela planuje uczynić Wokulskiego swoim powiernikiem. Pyta go, w jaki sposób może odwdziżyć się za wstawienie się po jej stronie w trakcie wyścigów, z kolei ten oświadcza Łęckiej, że chętnie będzie jej służył. Specjalnie dla Izabeli planuje zorganizować przedstawienie z jej ulubionym włoskim aktorem, Rossim. Ignacy Rzecki z coraz większym niedowierzaniem zauważa, jak wiele Wokulski poświęca dla Izabeli. Dowiaduje się między innymi o tym, że Stanisław pragnie wygrać licytację kamienicy Łęckich, ale też, że nie zamierza wyjechać

do Paryża w celu dalszego pomnażania swojego majątku. Okazuje się jednak, że Wokulski planował wyjazd właśnie z Izabelą Łęcką. Stanisław obiecuje także Tomaszowi Łęckiemu dodatkową sumę od kwoty, za którą wylicytowano kamienicę. W ten sposób Wokulski dalej wspiera finansowo rodzinę Łęckich.

Do Warszawy przybywa Kazimierz Starski, który był wielbicielem Izabeli. Ta postanawia się z nim spotkać, ale jednocześnie musi odwołać wyjazd do Paryża. Izabela spotyka się ze Stanisławem, któremu wyrzuca, że prześladuje jej rodzinę, ponieważ zakupił ich serwis oraz kamienicę. Wokulski jest świadkiem, w jaki sposób Izabela rozmawia ze Starskim, co wskazuje na wyraźną zażyłość tej pary. Stanisław sam wyjeżdża do Paryża i spotyka się ze swoim współnikiem w interesach, Suzinem. W Paryżu bohater spotyka wielu interesujących ludzi, a jednym z nich jest Geist, który eksperymentuje z metalami. Wokulski bardzo szybko zaczyna pomnażać swoje środki finansowe, co powoduje, że zwracają mu się wszystkie poniesione wcześniej warszawskie wydatki. Tymczasem prezesowa Zasławska prosi w liście Stanisława, aby ten powrócił do Warszawy i pojednał się z Izabelą.

Po powrocie do Warszawy Wokulski otrzymuje zaproszenie do Zasławka, czyli majątku prezesowej Zasławskiej. Tam spotyka Kazimierza Starskiego, którego nie darzy sympatią, oraz wdowę Wąsowską, która jest nim wyraźnie zainteresowana. Do dworku przybywa również Izabela Łęcka, która spostrzega, jaką sympatią wśród gości Zasławka cieszy się Wokulski. Izabela dziękuje Stanisławowi za zakup jej kamienicy, co sprawia mu wyraźną radość. Podczas pobytu w majątku prezesowej Zasławskiej, Wokulski zbliża się do Izabeli i ma nadzieję, że ta traktuje go jako potencjalnego kandydata do jej ręki. Stanisław finansuje nagrobek stryja, który ma emocjonalne znaczenie dla Zasławskiej. Nagrobek wykonuje kamieniarz Węgiełek, który stracił swój warsztat w pożarze. Wokulski postanawia wesprzeć finansowo Węgiełka i zabiera go ze sobą do Warszawy.

Baronowej Krzeszowskiej udaje się wreszcie odkupić kamienicę Łęckich od Wokulskiego. Ignacy Rzecki martwi się o swojego przyjaciela i próbuje wyswatać go z Heleną Stawską, która mieszka w kamienicy Łęckich. Helena jest młodą wdową, która samotnie wychowuje córeczkę. Dziewczynka w mieszkaniu baronowej Krzeszowskiej bawi się lalkami jej zmarłej przed laty córki. Ignacy Rzecki sprzedaje Stawskiej lalkę, która przypomina jedną z tych z mieszkania baronowej. Sytuacja ta powoduje, że Krzeszowska oskarża Helenę o kradzież zabawki po jej zmarłym dziecku. Wokulski opłaca adwokata, który wygrywa sprawę Stawskiej.

Stanisław zwierza się Rzeckiemu z planów sprzedaży sklepu. Ignacy usilnie namawia przyjaciela na spotkania ze Stawską, choć Wokulski wciąż myśli tylko o Izabeli. Stanisław bywa często w domu Łęckich, gdzie odbywają się liczne spotkania towarzyskie. Izabela chętnie przyjmuje na nich swoich wielbicieli, choć jej szanse na zamążpójście maleją. Jednocześnie Łęcka z rozbawieniem opowiada Wąsowskiej, że wyszłaby za Stanisława, gdyby ten godził się na jej schadzki z innym młodzieńcem. Helena Stawska, wiedząc o nieszczęśliwym uczuciu Stanisława, zaczyna mu szczerze współczuć.

Węgiełek planuje ożenić się z Marianną, o czym wspomina Wokulskiemu. Ten z kolei obiecuje, że zadba o posag dziewczyny. Stanisław zaczyna dostrzegać wady Izabeli, które przejawiają się choćby w jej fascynacji zagranicznymi artystami i w licznych flirtach. Ukojenie znajduje w rozmowach ze Stawską. Wąsowska informuje Wokulskiego o tym, że Izabela może być zazdrosna o Helenę, co powoduje, że natychmiast udaje się on do domu Łęckich. Izabela przyjmuje oświadczenia Wokulskiego. Tymczasem Helena Stawska zamierza opuścić Warszawę, gdyż podobno jej zaginiony mąż ma przebywać w Algierze.

Szczęśliwy z powodu zaręczyn z Izabelą Wokulski sownie opłaca swoich współpracowników. Wydaje się też akceptować flirtowanie narzeczonej z innymi mężczyznami. Aby nie rozstawać się z Izabelą,

nie udaje się nawet na pogrzeb Zasławskiej. Na wieść o chorobie ciotki Łęckiej Wokulski rezerwuje cały wagon salonowy w pociągu, którym mają wspólnie ze Starskim udać się do Krakowa. W trakcie podróży Izabela rozmawia ze Starskim po angielsku, myśląc, że Stanisław nie zna tego języka. Podczas rozmowy wychodzi na jaw fakt, że Łęcka i Starski mają romans. Wokulski jest wstrząśnięty i opuszcza pociąg, a na peronie daje odczuć Izabeli, że doskonale zrozumiał jej rozmowę z kochankiem. Stanisław kładzie się na torach, próbując popełnić samobójstwo, ale ratuje go Wysocki, którego kiedyś wsparł finansowo.

Stanisław spędza całe dni w łóżku, co niepokoi Rzeckiego. Stawska, z pomocą Mraczewskiego, urządza swój własny sklep w Częstochowie. Z zagranicy przychodzi potwierdzenie śmierci męża Stawskiej, więc ta przyjmuje oświadczenia Mraczewskiego. Wąsowska namawia Wokulskiego do przebaczenia Izabeli, ale ten nie widzi w tym głębszego sensu. Wszystko sprzedaje Szlangbaumowi i wyjeżdża. Do Ignacego docierają pogłoski o tym, że Stanisław miał zakupić dynamit i wysadzić się w powietrze w ruinach zamku w Zasławku, choć Rzecki ma nadzieję, że jego przyjaciel żyje. Z kolei Izabela miała wstąpić do zakonu. Wkrótce Ignacy Rzecki umiera.

Konteksty utworu:

kontekst historyczny: Akcja powieści rozgrywa się w Warszawie w drugiej połowie XIX wieku (lata 1878–1879), pod zaborem rosyjskim. Jest to okres po powstaniu styczniowym (1863–1864), w którym polskie społeczeństwo mierzyło się z konsekwencjami porażki narodowej. Upadek tego powstania stanowił symboliczny początek nowej epoki, w której ideały romantyczne odchodziły w zapomnienie.

kontekst społeczno-ekonomiczny: Druga połowa XIX wieku to czas intensywnych przemian społecznych i ekonomicznych. Pomimo ograniczeń związanych z brakiem niepodległości, intensywnie rozwijał się handel, kupiectwo, ale też nauka. Z drugiej

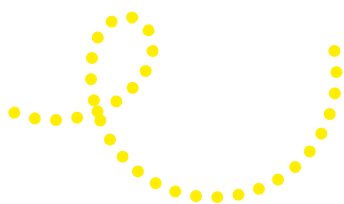

strony obraz stolicy wyraźnie pokazuje nierówności społeczne oraz ekonomiczne. Bogata i próżna arystokracja zestawiona jest z pracowitym mieszczaństwem czy najniższymi warstwami społecznymi, dla których praca jest koniecznością, często nędźnie opłacaną. Z kolei pieniądź symbolizuje moc i niezależność.

kontekst literacko-kulturowy: „Lalka” jest uważana za typową powieść pozytywistyczną, choć zawiera elementy romantyzmu. Ideały pozytywistyczne obecne w powieści to przede wszystkim: praca u podstaw, rozwój nauki i przemysłu, przedsiębiorczość i filantropia. Wartości romantyczne zauważalne są z kolei w idealistycznym patriotyzmie, poświęceniu dla ojczyzny czy w nostalgii. „Lalka” to powieść realistyczna, co unaocznia obraz Warszawy i życie codzienne mieszczaństwa czy nizin społecznych, życie salonowe oraz arystokratyczne. Szczegółowe opisy sklepów, ulic, mieszkań i obyczajów tworzą autentyczny obraz społeczny.

kontekst filozoficzny: W utworze obecna jest filozofia pracy, ponieważ nie jest ona tylko środkiem do zdobycia majątku, ale też etyczną wartością. Praca stanowi formę patriotyzmu oraz drogę do samorealizacji. Obecna jest również filozofia nauki i rozwoju, w której kluczowa jest wiara w postęp i zmianę.

kontekst psychologiczny: Bohaterowie powieści są wielowymiarowi, wnikliwie pokazana jest ich psychika, motywacje oraz postawy. Wokulski doświadcza wewnętrznego konfliktu między uczuciami a rozumem, co rodzi samotność i poczucie wyobcowania. Wielokrotnie stawiane są pytania o sens życia, poświęcenia czy rolę jednostki w społeczeństwie.

Motywy utworu:

– **motyw miłości** – najbardziej wyrazistym wątkiem jest uczucie Stanisława Wokulskiego do Izabeli Łęckiej. To miłość romantyczna, idealizująca ukochaną, porównywalna niemal do kultu. Zarazem jest to miłość nieszczęśliwa. Wokulski widzi w Izabeli ideał kobiecości, czystości i arystokratycznego piękna, którego pragnie, mimo że należy do zupełnie innej sfery społecznej.

– **motyw przyjaźni** – przyjaźń Wokulskiego i Ignacego Rzeckiego to przykład głębokiej, oddanej i pełnej szacunku relacji. Rzecki traktuje Wokulskiego niemal jak własnego syna – wierzy w niego, podziwia i stara się chronić przed błędami. Ich relacja oparta jest na lojalności, bezinteresowności i wzajemnym zaufaniu.

– **motyw miasta** – miasto – przede wszystkim Warszawa, ale także Paryż – nie jest jedynie tłem wydarzeń. Prus traktuje je jak żywy organizm, który wpływa na losy bohaterów, ujawnia problemy społeczne i obrazuje różnicowanie ekonomiczne epoki. Szczególnie Warszawa przedstawiona jest bardzo realistycznie, ze szczegółami opisów zarówno salonów arystokracji, jak i nędzy Powiśla.

– **motyw kobiety** – ukazane są różne typy kobiet, które pełnią odmienne funkcje w społeczeństwie, reprezentują różne postawy moralne i obyczajowe, a jednocześnie wpływają na losy głównych bohaterów. Izabela symbolizuje piękno, elegancję, ale też próżność i egoizm. Helena Stawska jest ciepła, uczciwa, oddana i pełna matczyńskich uczuć.

– **motyw podróży** – podróże ukazują przemianę światopoglądu głównego bohatera, pozwalają zobaczyć różnice między społeczeństwami oraz wzmacniają krytyczny obraz polskiej rzeczywistości pod zaborami. Podróż jest zarówno ucieczką od rzeczywistości, jak i próbą odnalezienia siebie.

– **motyw nauki** – nauka pojawia się przede wszystkim w kontekście rozwoju społeczeństwa, pracy nad sobą (samokształcenia) oraz edukacji zawodowej i nauk ścisłych. Prus ukazuje naukę jako niezbędny warunek postępu, ale też jako wartość, którą społeczeństwo często lekceważy.

– **motyw samobójstwa** – motyw samobójstwa w „Lalce” jest związany przede wszystkim z Wokulskim i jego tragicznym kryzysem emocjonalnym. Nie jest on pokazany wprost – Prus pozostawia otwarte zakończenie, ale liczne poszlaki wskazują, że bohater mógł popełnić samobójstwo, wysadzając w powietrze ruiny zamku w Zasławku. Wcześniej Wokulski próbował popełnić samobójstwo rzucając się pod pociąg, został jednak uratowany przez Wysockiego.

– **motyw pracy** – motyw pracy jest jednym z najważniejszych i najmocniej związanych z ideami pozytywizmu. Prus pokazuje pracę jako podstawowy środek rozwoju człowieka i społeczeństwa, a także jako wyraźną linię podziału między klasami społecznymi. Arystokracja często nie pracuje w ogóle (rodzina Łęckich), a osoby dążące do awansu społecznego, jak Wokulski, pracują od wczesnej młodości, czyniąc z pracy wielką wartość.

– **motyw patriotyzmu** – patriotyzm w utworze przybiera różne formy. Stanisław Wokulski jest patriotą, który łączy miłość do kraju z praktycznym działaniem, choć doświadczył niedoli zesłania po klęsce powstania styczniowego. Ignacy Rzecki pielęgnuje pamięć historyczną z sentymentem, jest byłym powstańcem, ale też bonapartystą.

– **motyw konfliktu międzypokoleniowego** – motyw ten zauważalny jest w zestawieniu bohaterów reprezentujących ideały romantyczne z tymi pozytywistycznymi. Ignacy Rzecki jest romantykiem i przedstawicielem starego pokolenia powstańców. Jego ideały romantyczne zderzają się z pragmatyzmem i pozytywistycznym działaniem młodego pokolenia (Wokulski, Ochocki), które wierzy w naukę, pracę i postęp.

WYŻSZA SZKOŁA
KSZTAŁCENIA
ZAWODOWEGO

www.studia-online.pl